

РЕДАГУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Кузнєцова І. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Університетська, 64, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-2741-5428
kirina91919@gmail.com*

Ключові слова: *редагування перекладу, науково-технічний переклад, термінологія, термін, міжмовна асиметрія, атрибутивні конструкції, термінологічна єдність, калькування, галузева термінологія.*

Статтю присвячено проблемі редагування термінології в англо-українському науково-технічному перекладі. Інтеграція української науки до світового наукового простору потребує якісного перекладу науково-технічної літератури, а принципи редагування термінологічних одиниць у сучасному перекладознавстві залишаються недостатньо розробленими. У статті виявлено та систематизовано основні типи термінологічних труднощів, що виникають при перекладі, проаналізовано особливості функціонування термінів у науково-технічних текстах та визначено принципи редагування.

У дослідженні проаналізовано основні групи термінів за ступенем спеціалізації (загальнонаукові, міжгалузеві, вузькогалузеві), структурними особливостями (прості, складні, терміни-словосполучення) та походженням. Особливу увагу приділено явищу міжмовної асиметрії («хибним друзям перекладача»), яке є найпоширенішою причиною помилок у перекладі термінології. На конкретних прикладах розглянуто випадки буквального калькування, невиправданого запозичення та контекстуальної невідповідності термінів. Окремо проаналізовано складність перекладу атрибутивних конструкцій та термінологічних словосполучень, які потребують структурної трансформації при перекладі українською мовою. Розглянуто також проблему варіативності перекладу, коли один англійський термін у межах тексту отримує різні українські відповідники, що порушує вимогу термінологічної єдності. Висвітлено динамічний характер термінології, необхідність врахування застарілих термінів та сучасних змін у галузевій термінології.

У висновках зазначено, що редагування термінології є ключовим етапом науково-технічного перекладу, який забезпечує точність, однозначність та адекватність передавання інформації. Визначено основні принципи редагування: дотримання системності, забезпечення однозначності, уникнення небажаної синонімії, використання термінологічних стандартів, зважене ставлення до іншомовних запозичень та врахування контексту. Результати дослідження можуть бути використані в практиці перекладу та редагування науково-технічних текстів, а також у курсах перекладознавства та термінознавства.

EDITING TERMINOLOGY IN ENGLISH-UKRAINIAN SCIENTIFIC AND TECHNICAL TRANSLATION

Kuznietsova I. V.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Department of Foreign Philology
and Translation*

National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

Universytetska str., 64, Zaporizhzhia, Ukraine

orcid.org/0000-0003-2741-5428

kirina91919@gmail.com

Key words: *translation editing, scientific and technical translation, terminology, term, interlingual asymmetry, attributive constructions, terminological consistency, calquing, field-specific terminology.*

The article is devoted to the problem of terminology editing in English Ukrainian scientific and technical translation. The relevance of the research is determined by the integration of Ukrainian science into the global scientific space, where necessitates high-quality translation of scientific and technical literature, as well as the insufficient elaboration of principles for editing terminological units in contemporary translation studies. The aim of the article is to identify and systematize the main types of terminological difficulties arising in translation, to analyze the features of term functioning in scientific and technical texts and to define the principles of editing.

The study analyzes the main groups of terms according to their degree of specialization (general scientific, interdisciplinary, narrow-field), structural features (simple, compound, multi-word terms) and origin. Particular attention is paid to the phenomenon of interlingual asymmetry («false friends of the translator») to be the most common cause of errors in terminology translation. Specific examples illustrate cases of literal calquing, unjustified borrowing and contextual mismatch of terms. The complexity of translating attributive constructions and terminological phrases to require structural transformation when translated into Ukrainian is analyzed separately. The problem of translation variability, where a single English term receives different Ukrainian equivalents within a text, thereby violating the requirement of terminological consistency, is also examined. The dynamic nature of terminology and the necessity of accounting for obsolete terms and contemporary changes in field-specific terminology are highlighted.

The conclusions state that terminology editing is a key stage in scientific and technical translation, ensuring accuracy, unambiguity and adequacy of information transfer. The main principles of editing are defined: adherence to systematicity, ensuring unambiguity, avoiding undesirable synonymy, using terminological standards, maintaining a balanced approach to foreign borrowings and considering context. The results of the study can be applied in the practice of translation and editing of scientific and technical texts, as well as in courses on translation studies and terminology.

Постановка проблеми. Редагування перекладів науково-технічних текстів є складним і багатоаспектним процесом, який вимагає від редактора не лише досконалого володіння мовами, але й глибокого розуміння галузевої термінології, принципів термінотворення та особливостей функціонування термінів у різних контекстах. Термінологія як об'єкт лінгвістичного вивчення привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, і їхні напрацювання становлять теоретичне підґрунтя для практики редагування. Одним із

основоположних підходів є теорія термінознавства, яка розглядає термін як динамічну одиницю, що функціонує в межах певної терміносистеми та підлягає свідомому регулюванню [Огієнко, 2001, с. 12]. Саме це положення є ключовим для редактора: термін не можна перекладати ізольовано, не враховуючи його місця в системі понять.

Мета статті – виявлення та систематизація основних типів термінологічних одиниць в англійській та українській науково-технічних мовах, аналіз особливостей їх функціонування

та визначення принципів редагування при перекладі, тобто спроба зрозуміти, які групи термінів становлять найбільшу складність для перекладача, наскільки критичними є помилки, спричинені явищем міжмовної асиметрії, та якими методами слід керуватися для забезпечення точності й адекватності перекладу.

Завдання статті полягають у виявленні та систематизації основних типів термінологічних одиниць, що становлять найбільшу складність при перекладі та редагуванні, аналізі явища міжмовної асиметрії («хибних друзів перекладача») та його впливу на точність перекладу науково-технічних текстів, дослідженні особливостей функціонування вузькогалузевих термінів у різних науково-технічних контекстах, зокрема в новітніх галузях знань, визначенні принципів редакторської роботи з термінологією (системність, однозначність, уникнення небажаної синонімії, уніфікація тощо), а також формулюванні практичних рекомендацій щодо забезпечення точності та адекватності перекладу термінологічних одиниць.

Предмет дослідження – принципи, типологія та методи редагування термінологічних одиниць у процесі англо-українського науково-технічного перекладу. **Об'єкт дослідження** – термінологічні одиниці (загальнонаукові, міжгалузеві, вузькогалузеві терміни, терміни-словосполучення, атрибутивні конструкції) в англійських науково-технічних текстах та їх перекладі українською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед фундаторів сучасного термінознавства слід згадати праці Е. Вюстера, який у середині ХХ століття заклали основи стандартизації термінології та розробив типологію термінів за структурними та семантичними ознаками [Wüster, 1979, с. 68]. Його ідеї про необхідність упорядкування термінології безпосередньо стосуються роботи редактора, який має забезпечувати єдність термінології в межах одного тексту та дотримання галузевих стандартів. Л. Гофман акцентував увагу на функціональному аспекті термінів, розглядаючи їх як ключові елементи фахової комунікації [Hoffmann, 1998, с. 106]. Для редактора це означає, що при виборі варіанта перекладу слід враховувати не лише семантику, але й комунікативну доцільність, зрозумілість терміна для цільової аудиторії.

Вагомий внесок у розвиток українського термінознавства зробила О. Селіванова, яка досліджує глибинні зв'язки мови та мислення, що є теоретичним підґрунтям для аналізу терміна як одиниці наукового пізнання [Селіванова, 2008, с. 45]. Це нагадує редактору про те, що за кожним терміном стоїть поняття, яке має бути передане з максимальною точністю. Особливої уваги заслуговує постать І. Огієнка, який не лише вивчав історію української літературної мови, а й активно впли-

вав на формування її науково-технічної термінології [Огієнко, 2001, с. 98]. Його діяльність є прикладом свідомого та системного підходу до термінологічної роботи, якого має дотримуватися сучасний редактор.

Окрему увагу слід приділити дослідникам, які безпосередньо розробляли теоретичні засади редагування перекладів. У західному перекладознавстві фундаментальне значення мають праці П. Ньюмарка, який у своїй класичній роботі окреслив принципи редагування перекладів, зокрема розрізнив поняття «перекладацької помилки» та «редакторського виправлення», наголосивши на необхідності збереження функціональної еквівалентності [Newmark, 1988, с. 96]. Його концепція комунікативного перекладу стала орієнтиром для редакторів, які працюють із науково-технічними текстами, оскільки акцентує увагу на точності передавання інформації та адаптації до потреб цільової аудиторії.

Серед теоретиків, які досліджували редагування перекладів як окремий вид професійної діяльності, варто згадати Б. Моссопа, який розробив типологію редакторських втручань у перекладний текст, розмежувавши виправлення фактичних помилок, стилістичне доопрацювання та термінологічну уніфікацію [Mossop, 2020, с. 78]. Його праці заклали основи для розуміння редагування не як механічного виправлення, а як творчого процесу, що потребує окремої компетенції. Важливими є також дослідження К. Норд, яка в межах функціонального підходу до перекладу розробила методологію аналізу перекладацьких помилок та визначила критерії їх оцінювання, що безпосередньо стосується роботи редактора [Nord, 2018, с. 75].

Спираючись на теоретичні напрацювання зазначених дослідників – як у галузі термінознавства, так і в галузі теорії перекладу та редагування, – перейдемо до аналізу основних типів термінологічних труднощів, що виникають при редагуванні англо-українських науково-технічних перекладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найпоширенішою проблемою є явище міжмовної асиметрії, яке проявляється в розбіжностях між зовнішньо подібними термінами в англійській та українській мовах. При перекладі речення *The actual parameters of the system were measured under standard conditions* помилковим буде переклад: *Актуальні параметри системи було виміряно за стандартних умов*, тому що англійське *actual* є типовим прикладом «хибного друга перекладача». У науково-технічному контексті воно означає «фактичний, реальний, дійсний», а не «актуальний» (англ. *urgent, topical*). Перекладач обрав хибний відповідник, керуючись зовніш-

ньою подібністю до українського слова «актуальний», не врахувавши семантичних розбіжностей. Редагування передбачає заміну на правильний відповідник: *Фактичні параметри системи було виміряно за стандартних умов.*

У реченні *The mechanism of this device ensures stable operation under variable load* помилковим буде переклад: *Механізм цього пристрою забезпечує стабільну роботу за змінного навантаження*, тому що у технічному контексті англійське *mechanism* часто означає не лише «механізм» як сукупність рухомих частин, а й «конструкцію», «пристрій», «систему». Перекладач обрав буквальний відповідник, який у цьому контексті є не зовсім точним. Редагування передбачає уточнення відповідно до контексту: *Конструкція цього пристрою забезпечує стабільну роботу за змінного навантаження.*

При перекладі речення *The control panel provides a user-friendly interface for data input* помилковим буде переклад: *Панель управління забезпечує дружній інтерфейс для введення даних*, тому що англійське *user-friendly* є усталеним терміном у сфері інформаційних технологій, який означає «зручний для користувача», «ергономічний». Його буквальне калькування (*дружній інтерфейс*) є неприйнятним у науково-технічному тексті, оскільки порушує термінологічну норму і створює стилістично знижене, невластиве науковому стилю висловлювання. Редагування передбачає заміну хибного калькованого відповідника на термінологічно правильний варіант: *Панель керування забезпечує зручний інтерфейс для введення даних.*

У реченні *The researcher developed a novel approach to solving the problem of thermal conductivity* помилковим буде переклад: *Дослідник розробив новелістичний підхід до вирішення проблеми теплопровідності*, тому що англійське *novel* у науковому контексті означає «новий, раніше невідомий, оригінальний», а не «новелістичний» (що належить до жанру новели або має ознаки художньої літератури). Перекладач обрав хибний відповідник, керуючись зовнішньою подібністю до українського слова «новелістичний», не врахувавши семантичних розбіжностей у науково-технічному контексті. Редагування передбачає заміну на адекватний український відповідник: *Дослідник розробив новий (оригінальний) підхід до вирішення проблеми теплопровідності.*

Наведені приклади ілюструють основні типи помилок, які виникають при перекладі термінології, та демонструють, що редагування не зводиться до механічної заміни слів, а є творчим процесом, який вимагає глибокого розуміння контексту, галузевої специфіки та закономірностей функ-

ціонування термінів у мові перекладу. Редактор має не лише виправляти очевидні помилки, але й забезпечувати термінологічну єдність тексту, усувати небажану варіативність, уникати калькування там, де воно є недоречним, та обирати найточніші відповідники з урахуванням усіх контекстуальних чинників.

За ступенем спеціалізації терміни, що підлягають редагуванню, поділяються на три основні групи. До першої належать **загальнонаукові терміни**, які в англійській та українській мовах часто мають прозорі відповідники, проте потребують уваги через можливі контекстуальні нюанси: *system – система, structure – структура, function – функція* тощо. Другу групу становлять **міжгалузеві терміни**, що обслуговують суміжні науки: *energy – енергія, mass – маса, velocity – швидкість, signal – сигнал* тощо. Третю групу утворюють **вузькогалузеві терміни**, які належать до конкретної наукової дисципліни: *diffusion – дифузія, isotope – ізотоп, transistor – транзистор* тощо. Як засвідчують спостереження, найбільшу складність для перекладу та редагування становлять саме вузькогалузеві терміни, особливо ті, що належать до нових, стрімко розвиваних галузей знань [Селіванова, 2008, с. 92], а також терміни, що мають омонімічні відповідники в різних галузях. Розглянемо такі випадки.

При перекладі речення *The quantum dot heterostructure exhibits enhanced photoluminescence quantum yield* помилковим буде переклад: *Квантова точка гетероструктура демонструє підвищену фотолюмінесценцію квантовий вихід*, тому що цей приклад ілюструє складність перекладу вузькогалузевих термінів у сфері нанотехнологій та фізики напівпровідників. Англійське *quantum dot* є усталеним терміном, який позначає нанорозмірну структуру, що обмежує рух електронів у трьох вимірах, і перекладається як *квантова точка*. Однак у наведеному реченні цей термін входить до складного атрибутивного словосполучення *quantum dot heterostructure*, де *quantum dot* виступає означенням до *heterostructure*. Помилковий переклад зберігає англійську структуру, створюючи незрозумілий набір слів у називному відмінку. Крім того, термін *quantum yield* у фотолюмінесценції означає «квантовий вихід» – відношення кількості випромінених фотонів до кількості поглинутих. Редагування передбачає правильне визначення ієрархії понять та відтворення її засобами української термінології: *Гетероструктура з квантовими точками демонструє підвищений квантовий вихід фотолюмінесценції.*

При перекладі речення *The metamaterial exhibits negative refractive index in the microwave regime* помилковим буде переклад: *Метаматеріал демонструє негативний рефрактивний індекс у*

мікрохвильовому режимі, тому що в галузі фізики та інженерії матеріалів термін *metamaterial* є відносно новим вузькогалузевим поняттям, яке в українській науковій літературі має усталений відповідник *метаматеріал*. Однак складнощі виникають при перекладі терміна *negative refractive index*. У фізиці *refractive index* традиційно перекладається як *показник заломлення* (або *коефіцієнт заломлення*), а не «рефрактивний індекс», що є калькою, яка не відповідає українській термінологічній традиції. Крім того, *microwave regime* у цьому контексті означає *мікрохвильовий діапазон* (частот), а не «мікрохвильовий режим». Редагування передбачає заміну хибних відповідників на термінологічно точні: *Metamaterial* демонструє *від'ємний показник заломлення в мікрохвильовому діапазоні*.

Особливої уваги потребують випадки, коли один і той самий англійський термін у різних галузях науки і техніки має різні українські відповідники, що створює значні труднощі для перекладача. При перекладі речення *The cell culture was maintained in a controlled atmosphere* помилковим буде переклад: *Клітинна культура підтримувалася в контрольованій атмосфері*, тому що в галузі біології та медицини термін *cell culture* має усталений відповідник *культура клітин* (або *клітинна культура* – обидва варіанти є прийнятними), проте складність полягає в іншому. Термін *atmosphere* у біологічному контексті означає «газове середовище», а не «атмосфера» як оболонка Землі, тому точнішим є переклад *газове середовище*. Однак у технічному контексті, наприклад у реченні *The heat treatment was performed in a controlled atmosphere*, той самий термін *atmosphere* перекладатиметься як *атмосфера* (у значенні «газова суміш для термічної обробки»). Цей приклад демонструє, що вузькогалузеві терміни часто є омонімічними в різних галузях, і редактор має враховувати галузеву специфіку. Редагування в біологічному контексті: *Культуру клітин підтримували в контрольованому газовому середовищі*.

Іншим показовим прикладом омонімічності вузькогалузевих термінів є англійське *conduction*. При перекладі речення *The conduction of heat through the material was measured* помилковим буде переклад: *Кондукція тепла через матеріал була виміряна*, тому що у фізиці та теплотехніці термін *conduction* має усталений відповідник *теплопровідність* (або *перенесення*), коли йдеться про перенесення тепла, і *електропровідність* – коли йдеться про перенесення електричного струму. Переклад *кондукція* є калькою, яка не відповідає українській термінологічній традиції. Однак у фізіології та нейробіології термін *nerve conduction* перекладається як *проведення нерво-*

вого імпульсу. Таким чином, один англійський термін *conduction* у різних галузях отримує різні українські відповідники: у фізиці – *теплопровідність* або *електропровідність*, у фізіології – *проведення*. Редагування передбачає використання галузево обумовленого відповідника: *Теплопровідність матеріалу було виміряно*.

Особливу складність становлять вузькогалузеві терміни, що належать до новітніх галузей знань, де українська термінологія ще не повністю усталилася. При перекладі речення *The blockchain consensus mechanism ensures transaction validity* помилковим буде переклад: *Консенсусний механізм блокчейну забезпечує валідність транзакції*, тому що в галузі криптовалют та розподілених реєстрів існує значна варіативність термінології. Термін *blockchain* в українській науково-технічній літературі вживається як *блокчейн* (запозичення), *блокчейн* (транслітерація) або *ланцюг блоків* (питомий відповідник). Термін *consensus mechanism* перекладається як *механізм консенсусу*, *консенсусний механізм* або *протокол узгодження*. Термін *transaction* – як *транзакція* (запозичення) або *операція* (питомий відповідник). Термін *validity* – як *валідність* (запозичення), *дійсність* або *коректність*. Редагування в цьому випадку має ґрунтуватися на принципі системності та врахуванні сучасних тенденцій українського термінотворення. Редактор має обрати один усталений варіант і послідовно використовувати його в межах тексту. Можливий варіант редагування: *Механізм консенсусу блокчейну забезпечує дійсність операцій*.

Наведені приклади свідчать про те, що редагування вузькогалузевих термінів потребує не лише знання англійської мови, але й глибокого розуміння відповідної галузі науки або техніки, обізнаності з усталеною українською термінологією в цій галузі, а також уміння визначати галузеву специфіку терміна в кожному конкретному контексті. Особливої уваги потребують випадки омонімічності термінів у різних галузях, а також новітні терміни, для яких українська термінологія ще перебуває в процесі формування.

Висновки. Отже, редагування термінології є найважливішим етапом англо-українського науково-технічного перекладу, оскільки саме воно забезпечує точність, однозначність та адекватність передавання науково-технічної інформації. У процесі дослідження виявлено та систематизовано основні типи термінологічних труднощів, що виникають при перекладі. Найбільшу складність для перекладача та редактора становлять явище міжмовної асиметрії («хибні друзі перекладача»), вузькогалузеві терміни, особливо ті, що належать до новітніх галузей знань, терміни-словосполучення та атрибутивні конструкції, які потребують

структурної трансформації при перекладі українською мовою, а також випадки варіативності перекладу, коли один англійський термін у межах тексту отримує різні українські відповідники.

Доведено, що якісне редагування термінології ґрунтується на низці принципів: дотримання системності (термін має відповідати своєму місцю в терміносистемі); забезпечення однозначності (у межах одного тексту термін не повинен мати різних тлумачень); уникнення небажаної синонімії (не слід позначати одне поняття різними термінами без потреби); використання термінологічних стандартів (дотримання усталених відповідників); зважене ставлення до іншомовних запозичень (надання переваги питомим відповідникам за їх наявності); врахування контексту (вибір адекватного відповідника залежно від галузі та ситуації); урахування динамічного характеру термінології (розрізнення актуальних та застарілих термінів); а також уніфікація термінології в межах тексту.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на аналіз галузевих терміносистем у контексті євроінтеграційних процесів, вироблення практичних рекомендацій щодо стандартизації української науково-технічної термінології, а також на дослідження особливостей редагування термінології в умовах використання систем машинного перекладу та штучного інтелекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огієнко І. І. Історія української літературної мови. Київ : Наша культура і наука, 2001. 440 с.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
3. Hoffmann L. Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft / Hrsg. L. Hoffmann, H. Kalverkämper, H. E. Wiegand. Berlin : De Gruyter, 1998. 1369 s.
4. Mossop B. Revising and Editing for Translators. 4th ed. London : Routledge, 2020. 280 p.
5. Newmark P. A Textbook of Translation. New York : Prentice Hall, 1988. 292 p.
6. Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. 2nd ed. London : Routledge, 2018. 153 p.
7. Wüster E. Introduction to General Terminology. Vienna : Springer, 1979. 248 p.

REFERENCES

1. Ohienko, I. I. (2001). Istoriiia ukrainaskoi literaturnoi movy [History of the Ukrainian Literary Language]. Kyiv: Nasha kultura i nauka. 440 s.
2. Selivanova, O. O. (2008). Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy [Modern Linguistics: Trends and Issues]. Poltava: Dovkillia-K. 712 s.
3. Hoffmann, L. (Ed.). (1998). Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. Berlin: De Gruyter. 1369 s.
4. Mossop, B. (2020). Revising and Editing for Translators (4th ed.). London: Routledge. 280 p.
5. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation. New York: Prentice Hall. 292 p.
6. Nord, C. (2018). Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained (2nd ed.). London: Routledge. 153 p.
7. Wüster, E. (1979). Introduction to General Terminology. Vienna: Springer. 248 p.

Дата першого надходження статті до видання: 24.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026